

Jaké jsou potřeby a zkušenosti náhradních rodin v České republice?

Ministerstvo práce a sociálních věcí se snaží lépe porozumět tomu, s čím se potýkají náhradní rodiny, které pečují o děti, jež nemohou vyrůstat se svými rodiči. Díky tomu může stát lépe plánovat, jak těmto rodinám pomáhat, a zajistit, aby podpora byla opravdu účinná a odpovídala jejich potřebám.

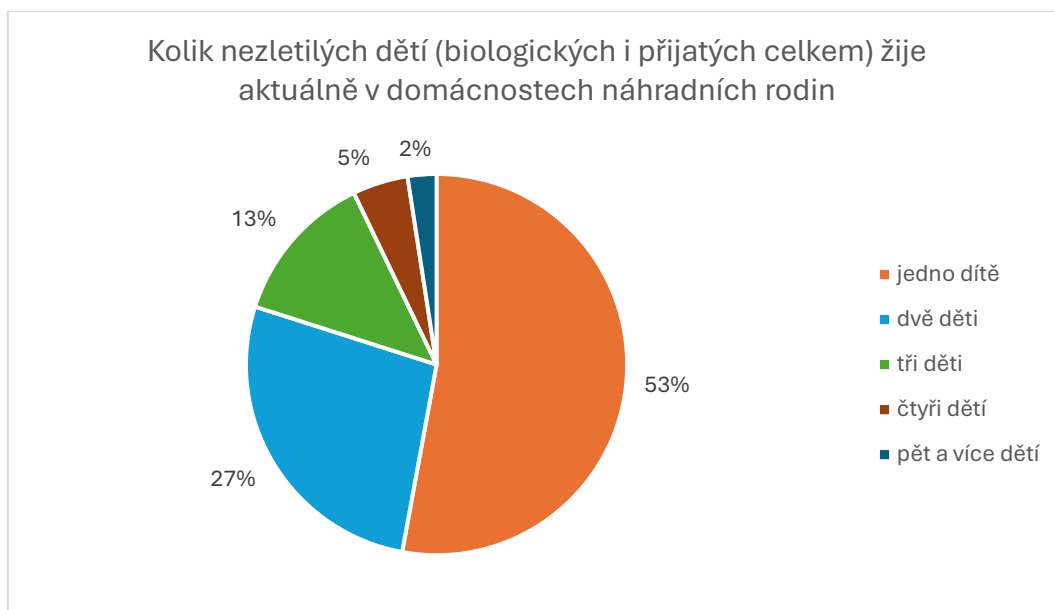
Potřeby a zkušenosti náhradních rodin byly zjišťovány pomocí krátkého online dotazníku vzniklého v rámci systémového projektu „Standardizace procesu zabezpečení náhradní rodinné péče o děti“, který realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dotazník byl rozeslán přibližně jedenácti tisícům osobám s validní e-mailovou adresou, které mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče; návratnost dotazníku byla 41 %.

Sběr dat probíhal elektronicky v průběhu dubna 2025, v průběhu května až srpna byly vyhodnocovány odpovědi a připravovány výstupy. Do dotazníkového šetření se zapojily náhradní rodiny ze všech krajů České republiky, nejčastěji z Moravskoslezského, Středočeského, Ústeckého, Jihomoravského kraje a Hlavního města Prahy, tedy z krajů s největší koncentrací pěstounských rodin. V odpovědích byly zastoupeny všechny formy náhradní rodinné péče, včetně jejich kombinací (mimo osvojitelské rodiny).

Počet nezletilých dětí (biologických nebo přijatých) aktuálně žije v domácnostech náhradních rodin

V náhradních rodinách žije nejčastěji jedno nezletilé dítě, takových rodin je o něco více než polovina. Náhradních rodin se dvěma nezletilými dětmi je přibližně čtvrtina a zbývající necelou čtvrtinu tvoří náhradní rodiny s třemi nebo více nezletilými dětmi.

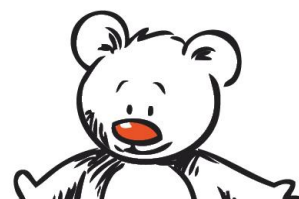
Oproti běžným rodinám jsou častější náhradní rodiny s dvěma nebo třemi dětmi. Velké náhradní rodiny, ve kterých žije pět a více dětí, jsou ale výjimečné.

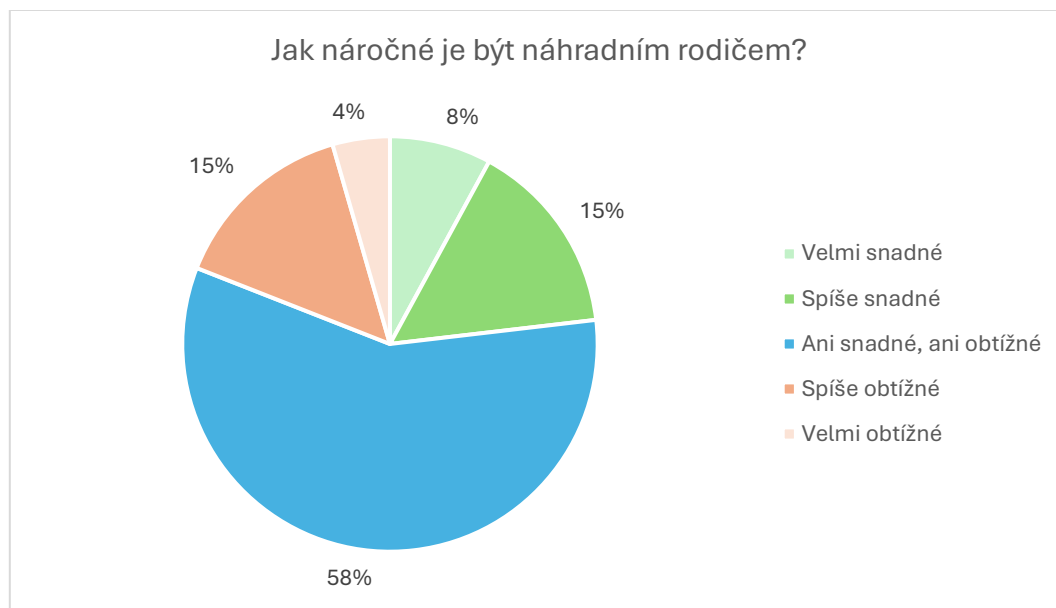
Náročnost náhradního rodičovství

Většina náhradních rodičů vnímá náročnost své role jako vyváženou. Více než polovina náhradních rodičů uvedla, že náhradní rodičovství není ani snadné, ani obtížné. Jako snadné jej označuje necelá čtvrtina a zbývající necelá čtvrtina považuje náhradní rodičovství za obtížné.

Za snadné považují náhradní rodičovství zejména ti, kdo pečují jako příbuzní nebo blízcí dítěte. I když rozdíly oproti ostatním náhradním rodičům nejsou velké. Naopak za nejméně snadné považují náhradní rodičovství ti, kteří kombinují různé formy náhradní péče.

Délka výkonu náhradního rodičovství hraje také roli ve vnímání jeho náročnosti. Ti, kdo pečují o svěřené dítě méně než rok, hodnotí častěji svoji roli jako snadnou, s rostoucí délkou výkonu náhradní rodinné péče klesá vnímání toho, že náhradní rodičovství je snadné.

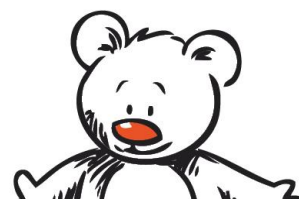
Vnímání dostupnosti podpory pro náhradní rodiče

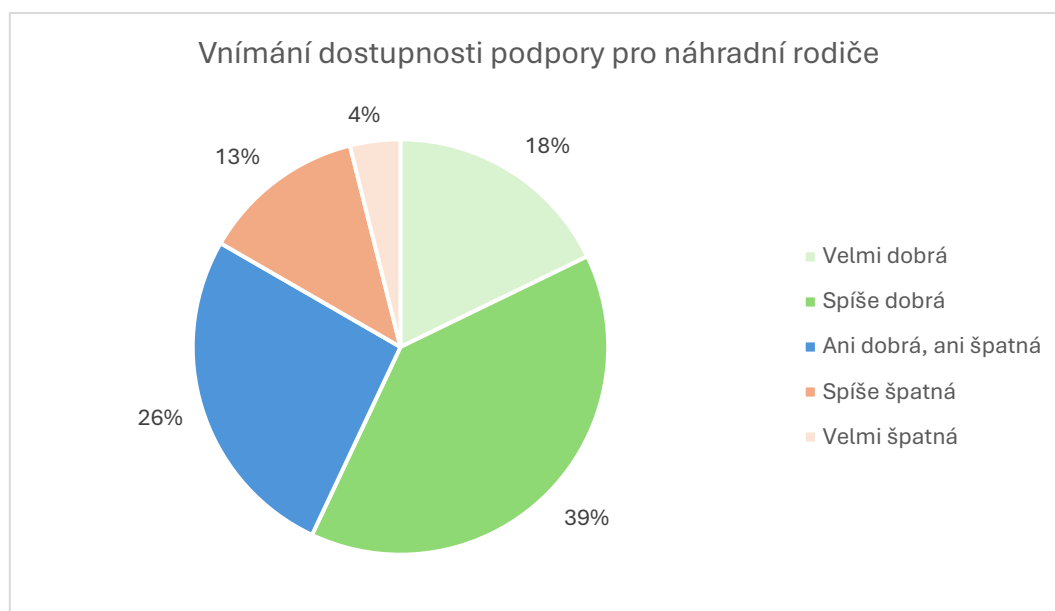
Více než polovina náhradních rodičů hodnotí dostupnost podpory jako dobrou, neutrální pohled na dostupnost podpory zaujímá přibližně čtvrtina náhradních rodičů, zatímco necelá pětina hodnotí podporu pro náhradní rodiče jako špatnou.

Nejnižší spokojenost s dostupností podpory pro náhradní rodiče panuje ve Středočeském kraji a Hlavním městě Praze, i když rozdíly ve vnímání dostupnosti podpory nejsou v jednotlivých krajích výrazné.

S dostupností podpory jsou nejvíce spokojeny rodiny, které pečují jako příbuzní nebo blízcí dítěte, následně pěstounské rodiny, kterým bylo dítě zprostředkováno krajským úřadem a dále rodiny, které vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu. Nejnižší spokojenost s dostupností podpory vykazují ti, kteří kombinují více forem náhradní rodinné péče.

Vliv délky péče na hodnocení dostupnosti podpory je relativně malý. Přesto platí, že čím déle vykonávají náhradní rodiče svou roli, tím častěji hodnotí dostupnost podpory jako špatnou.

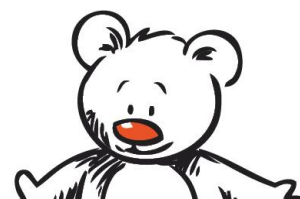
Představy o oblastech podpory pro náhradní rodiče

Náhradní rodiče by nejvíce uvítali podporu v oblasti slev a výhod, vysokou preferenci má i představa o finančním ohodnocení prostřednictvím dávek pěstounské péče a dostupná zdravotní péče pro děti, například zubař či psychiatr. Dalšími významnými oblastmi, ve kterých náhradní rodiče uvítají podporu jsou dostupnost odborné péče pro děti, jako je psycholog nebo terapeut, podpora svěřených dětí při vzdělávání, včetně jednání se školou a sociálně-právní poradenství, které zahrnuje komunikaci s úřady či řešení právních záležitostí. Mezi další uváděné oblasti podpory patří podpora dětí při osamostatňování a odchodu z náhradní rodiny, školení či kurzy zaměřené například na práci s traumatizovanými dětmi nebo digitální gramotnost, podpora při kontaktu a komunikaci s biologickými rodiči a příbuznými dítěte a finanční poradenství, například v oblasti dluhů nebo finanční gramotnosti.

Vnímání potřebnosti podpory je v jednotlivých oblastech v celé republice podobné. Jedinou významnější odlišností je pořadí priorit v Jihočeském kraji a na Vysočině, kde náhradní rodiče uváděli na prvním místě dostupnost zdravotní péče pro děti.

Forma náhradní rodinné péče ovlivňuje pořadí důležitosti jednotlivých oblastí. Náhradní rodiče, kterým krajský úřad zprostředkoval dítě, vnímají jako více důležitou dostupnost odborné péče pro děti než finanční ohodnocení. Pro rodiny, které vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu, jsou nejdůležitějšími oblastmi dostupnost zdravotní a odborné péče, kdežto slevy, výhody a finanční ohodnocení je pro ně méně prioritní. Pro tyto náhradní rodiče je také více důležitou oblastí podpora při kontaktu s biologickými rodiči a příbuznými dítěte.

Vliv na pořadí jednotlivých oblastí má také to, jak náhradní rodiče hodnotí dostupnost podpory. Pokud ji považují za špatnou, uvádějí jako nejdůležitější oblast podpory finanční ohodnocení prostřednictvím dávek pěstounské péče.

V jakých oblastech by uvítali náhradní rodiče větší podporu - možnost více odpovědí (celkový počet odpovědí)

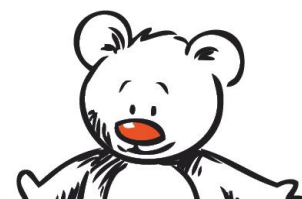
Připomínky nebo návrhy, které by mohly zlepšit podmínky náhradního rodičovství

Přibližně 1300 náhradních rodičů popsalo, jaké mají připomínky nebo návrhy, které by mohly zlepšit podmínky při výkonu náhradního rodičovství. Jejich vyjádření bylo velmi různorodé, některé stručné, jiné podrobné. I obsahově byly odpovědi velmi pestré – objevovaly se v nich různé návrhy na zlepšení systému náhradní rodinné péče ale i reflexe fungování jednotlivých prvků systému.

Následující text uvádí přehled základních témat identifikovaných na základě vyjádření náhradních rodičů, popis připomínek v dané oblasti a návrhy náhradních rodičů na jejich řešení.

1. Administrativní a byrokratické překážky	
Připomínky	Návrhy řešení
- Nadměrná byrokracie a opakované kontroly - Nutnost prokazovat se soudním rozhodnutím - Zdlouhavé procesy při vyřizování žádostí - Nedostatečná koordinace mezi úřady a organizacemi (OSPOD, soudy, doprovázející organizace) - Regionální rozdíly v postupech	- Digitalizace procesů a propojení databází - Zavádění jednotných metodik napříč kraji - Zavedení identifikační karty pěstouna/náhradního rodiče - Transparentní komunikace

2. Finanční a materiální podpora	
Připomínky	Návrhy řešení
- Nízké příspěvky na úhradu potřeb dítěte, zejména u těch se speciálními potřebami - Nerovnost mezi zprostředkovanými a nezprostředkovanými pěstouny - Vysoké náklady na volnočasové aktivity - Nedostupnost vhodného bydlení	- Slevy a výhody pro náhradní rodiny - Navýšení a pravidelná valorizace příspěvků - Jednorázové příspěvky na tábory, kroužky, dovolené - Daňové úlevy, slevy na dopravu - Podpora bydlení, dostupné městské byty

3. Psychologická a terapeutická pomoc	
Připomínky	Návrhy řešení
- Nedostatek psychologů/terapeutů a dlouhé čekací lhůty - Nedostatečná podpora při péči o traumatizované nebo náročné děti - Nedostatek odborníků v regionech	- Lepší systém financování odborné pomoci státem - Podpora dostupnější odborné pomoci - Dostupnost skupinové podpory a krizové intervence - Dostupnost kurzů terapeutického rodičovství

4. Vzdělávání a rozvoj dětí	
Připomínky	Návrhy řešení
- Vysoké náklady na doučování a kroužky - Nedostatečná podpora ve školách - Nízké povědomí pedagogů o specifikách dětí v náhradní rodinné péči - Omezený přístup ke kulturním a sportovním aktivitám	- Podpora doučování a účasti na kroužcích - Vzdělávání pedagogů o specifikách náhradní rodinné péče - Zahrnutí tématu náhradního rodičovství do školních osnov

5. Právní postavení a ochrana náhradních rodin	
Připomínky	Návrhy řešení
- Omezené rozhodovací pravomoci náhradních rodin - Složitá komunikace s biologickými rodiči - Sdílení osobních údajů náhradní rodin - Nedostatečná právní ochrana	- Rozšíření práv pěstounů - Dostupná bezplatná právní pomoc - Zajištění anonymizace osobních údajů - Zavedení funkce dětského ombudsmana

6. Stabilita péče a kontinuita vztahů	
Připomínky	Návrhy řešení
- Časté střídání pracovníků a pracovník OSPOD - Krátké lhůty na odpočinek a regeneraci u přechodné pěstounské péče - Nedostatečné zohlednění dlouhodobých vazeb náhradních rodičů a svěřených dětí - Obtížný přechod dítěte do trvalé péče	- Zajištění kontinuity a stability pracovníků OSPOD - Zohlednění dlouhodobých vztahů při rozhodování - Jasná pravidla pro odpočinek a regeneraci v případě pěstounské péče na přechodnou dobu - Podpora stability prostředí pro dítě v náhradní rodinné péči

7. Speciální potřeby a zdravotní péče	
Připomínky	Návrhy řešení
- Obtížně dostupná odborná péče pro děti se speciálními potřebami - Obtížný přístup ke specialistům (zubaři, psychiatři) - Přetížení náhradních rodičů bez možnosti odpočinku - Nevhodně nastavené podmínky pro využívání odlehčovacích služeb	- Zajištění prioritního přístupu ke zdravotní péči - Informační materiály pro osoby ve zdravotnictví - Specializované tábory a služby pro děti se specifickými potřebami - Finanční podpora odlehčovacích služeb podle náročnosti a počtu dětí

• Vysoké náklady na kompenzační pomůcky (rovnátka, brýle)	• Finanční podpora na zajištění kompenzačních pomůcek
---	---

8. Kvalita služeb a vzdělávání pracovníků	
Připomínky	Návrhy řešení
• Nízké povědomí o traumatu a poruchách attachmentu • Formální kontroly náhradních rodin bez hlubšího obsahu • Smíšená kvalita doprovázejících organizací • Regionální rozdíly v dostupnosti služeb	• Externí hodnocení doprovázejících organizací • Vzdělávací kampaně pro odbornou veřejnost • Zvýšení podpory přechodné pěstounské péče. • Zajištění kvalitního přechodu dítěte do trvalé péče

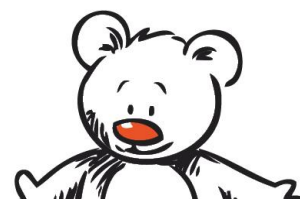
9. Společenské uznání náhradních rodičů a podpora po zletilosti	
Připomínky	Návrhy řešení
• Nízká prestiž náhradního rodičovství ve společnosti • Nedostatečné veřejné povědomí o náhradní rodinné péči • Obtížný přechod z náhradní péče do samostatného života • Nedostatek podpory náhradních rodičů při vzdělávání a zaměstnání	• Mediální kampaně a ocenění náhradního rodičovství • Podpora bydlení a vzdělávání dětí v náhradní rodinné péči po dosažení zletilosti • Podpora zaměstnávání náhradních rodičů • Možnost čerpání volna v zaměstnání při vzdělávání náhradních rodičů

10. Přijímání dalších dětí do péče	
Připomínky	Návrhy řešení
• Zdlouhavé procesy při žádosti o další dítě. • Opakované psychologické testy i u zkušených náhradních rodičů • Nedostatečná podpora při přijetí více dětí	• Zkrácení čekacích lhůt při přijímání dětí do péče • Zohlednění předchozích zkušeností náhradních rodičů • Zjednodušení administrativy • Větší finanční a materiální podpora náhradních rodičů přijímajících více dětí • Finanční podpora při zachování sourozeneckých skupin

Reakce Ministerstva práce a sociálních věcí na připomínky a návrhy řešení

S připomínkami a podněty nadále pracuje odbor rodinné politiky, ochrany dětí a sociálního začleňování Ministerstva práce a sociálních věcí. S výstupy dotazníku byl seznámen také ministr práce a sociálních věcí, pan Marian Jurečka. Některé návrhy řešení jsou předmětem dalších odborných diskusí a budou zohledňovány při plánování změn v oblasti náhradní rodinné péče.

Přehled opatření, která mohou již nyní nebo v dohledné době přispět ke zlepšení fungování náhradní rodinné péče:

- Osoby, které si podaly žádost o náhradní rodinou péči po 1. červenci 2025, si mohou vybrat organizaci, u které budou absolvovat přípravný kurz nebo psychologické posouzení, tím by mělo dojít ke zrychlení celého procesu posouzení žadatelů o NRP.
- Účast na přípravě k přijetí dítěte do rodiny bude od 1. ledna 2026 jiným úkonem v obecném zájmu podle § 203 odst. 1 zákoníku práce. Zaměstnanci následně přísluší „neplacené“ pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu, nejvýše však na 6 dní.
- Od 1. července 2025 začal oficiálně fungovat dětský ombudsman v České republice, čímž může dojít o posílení participace dětí na rozhodování a bude zajištěna zvýšená ochrana práv dětí.
- Od 1. ledna 2026 má dojít k valorizaci minimální mzdy a tím pádem i zvýšení odměny pěstouna, což se předpokládá i v následujících letech.
- Od 1. 5. 2026 dojde ke zvýšení životního minima, díky čemuž dojde též ke zvýšení příspěvku při pěstounské péči.
- Dochází k šíření dobré praxe, kdy jsou náhradním rodinám poskytovány slevy a výhody pro pěstounské rodiny, jako je Karta pěstounské rodiny v Královéhradeckém kraji nebo Pěstounský pas v Jihomoravském kraji.

Za Ministerstvo práce a sociálních věcí bychom rádi poděkovali všem, kteří se zapojili do dotazníkového šetření, byli ochotni sdílet své zkušenosti s náhradním rodičovstvím a uvažovat o svých potřebách. Otevřenost a ochota podělit se o to, co ve své každodenní péči prožívají náhradní rodiče, je nesmírně cenná. Díky odpovědím můžeme lépe porozumět tomu, co náhradní rodiny skutečně potřebují, a pracovat na tom, aby systém náhradní rodinné péče v České republice byl efektivnější, dostupnější a lépe fungoval. Děkuje, že pomáháte měnit věci k lepšímu.

Podrobněji budou výsledky dotazníkového šetření publikovány v č. 10/2025 odborného časopisu Právo a rodina.

